

הק' לומר השנים עשר

השנים עשר

סיפור / מאת משה שמיר (סוף מגילון ערב סוכות)

„על ידנו עבדו מושבניקים. הרשו, או השד יודע מה. אז עדיין לא הבתי חנתי וקא נתתי לבי להבחין עבודות השונות בשדה. ידעתי — אכלי עגי לה, בהמות. לפעמים הכרתי בין סכני גנים של סוק וביטוק. אבל מה היה ז'אן — זויעה, הריש, קיטור, שידוד, פתיחת תלמים — דבר זה לא ידעתי מעולם.

עבדו על ידנו מושבניקים, ואכלו לא רע. היה להם לחם פשוט, גם ומשביע, היו להם ביצים לפעמים. היתה להם גבינה, בצל, תאנים וזי חיס למכיר. מה יש לדבר — סעו דות מלכים! זרי אנו בשיירי קוב סרבים התפרנסנו ובפת קלוקלת. שמן ובצל — כן. חצילים — בארז חתהצהריים. ומה מלות, תה מלות כמים לים מכסים.

לא קבלנו ארוחת-בוקר. ישבנו כור לבו על ערימות-החצץ ולעסנו לטור נתינו. לבחורות עדיין היה זה ענין של ספורט. הן השתעשעו. אני — גיפי בוער עלי. הדבר הבעיר את חמתי. חוסר-האונים הזה של גברים צעירים, חזקים ורבים, חוסר-האונים הזה, חוסר היכולת הזאת להאכיל את עצמם, זו הזחילה העלובה על גהון שוקם.

עבר על ידי מושבניק. בעודו מר-חוק, בצל עגלה, קויתי כי אחד מידידי הוא. היו כאלה. קויתי שיו מינני, אפילו תשובה הכיבוית לו. פחדתי לענות „לא“. באופן מיוחד, לאחר שיקול אסי, בחרתי מלים כאלה שיפתחו לי את סלו, אבל גם יאמרו שאני... אינני, כלומר, רוצה כל- כך, או שלמעשה אני מסרב, שלמע- שה אינני זקוק לכך... כשיזמינני לאכול, — למשל, כשיאמר, קובנר, גש טעם משהו — יש לי הפעם זיתים מצוינים — נחכונהי לענות בדיק כן: „מושאן אטראק, יא-חיבני, — אין מסרבין לבצל הבית“, אבל הוא התרומם ממקומו ועבר על פני וראי תי שאין זה מידידי. או עצרתיו!

— „סלה לי, חבר, שמא נשאר לך משהו מארוחת-הבוקר, אנתנו...“ — ולא סיימתי. רציתי לומר רק את המשפט הקבצני הזה, לא רציתי להת- בצל, לא רציתי להתלוצץ, ולא רציתי לכסות את דברי בשום איצטקה. פושטידי, לעזאזל, פושט ידי, כמות שחגני: „שמא נשאר לך משהו בשבי ליי“

הוא הניח את הסל לידי, ואני סלקתי את הנייר הפרוש בתחמיתו, העליתי פרוטות לחם שחור, כמה זיתים, זנבות של בצל. התאוששתי והייתי מסוגל לומר: „כאתר חירק, אילו אמרתי „תודה“, בעברית, ועוד בגרון חנוק קצת, הייתי סותם על עצמי את אגולל. ככה, הכתר חירק חזר והע- מיד את הכל באור של בדיחה חברית בלבד. כביכול שלבי גס בכל, מתח- לה ועד סוף.

לאחרי שבלעתי בליעות ראשונות, הניסיתי בלא דיבור את מעט שאר לעומתי, כשואל — קחו משתי. דחפתי מעלי את הזיתים, הבצל, אך הן הסבו מבטיהן, שהיו בטורם-בכי ממש, ולא הסתכלו בי. אכלתי ללא שויר ואת פיסת הנייר קמטתי לבסוף באגרופי והשלכתיה לאמצע הדרך.

ולמה אני מספר לך את כל אלה? רוצה אני שתבין את מצב רוחי, שתראה את הבלימה שעליה הייתי תלוי, שעליה ובגללה גדלו בנו גידרי לי נפש ומצבי רוח כמו שגדלו. ולב- סוף — ולשם מה כל הפספוס של הערב, אם לא לשם כך? — כדי

שתראה, מה פשרו של המעבר שעברתי מהותך באותו לילה. האר בנפשך, מה היה פרוצפי לא- הר מעשה! עבדנו בשתיקה. הבחורות געשו זריקות ועבדו להפליא. השתי קה אחזה גם אתי ורבעה בי כעופי רת. הלכה ועמקה מרת-שחורה שבי, היתה זו מרה שחורה גסה, אכזרית, שתחילתה תוהו וסופה תוהו. ונטוף לכך...

שער-גא, למשך, את מצבי כשנוסף לכן מזדמנת לי פגישה עם איצק והוא מציע לי קיספת סיגריות ופותה תה ג'הידור מול חוטמי — ובתוכה כטו פשפשים רוחשים ציקים, זנבות סיגריות, זנבות מלוקטים בכל מיני חורים, בכל מיני אשפתות. זה היה אחרי ארוחת-הצהרים. הערי לם היה בוער, והכל נזדקר והכאיב כשנאה, הוא נגש אלי, נגע בכתפי ופתח לפני בהידור קופסת סיגריות, בפנים היו רוחשים הציקים כעכבי רים. הוא עטן ציק אחד כזה, פתאום ראיתי, שהכנ עשנו אותם, גם אני נסתי, והעליתי אש ועשנתה.

הארתי בנפשי וחתן, איצק היה בן למשפתה עניה ויחכן, שכבר שם למד את מלאכת הגחיות.

אבל גם אני הייתי גוהן אם גם נולדתי באחוזה ליד וינא. אחת מבין ראיתי גוהן ליד בתי הכסאות, ליד מחסני המשטרה, מאחורי רי עגלותיהם של המושבניקים, ואולי גם בחורב בחיפה, ליד פתחה של חנות, או מסעדה, גוהן ומלקט בשקי דה לתוך קופסתו — ומאשר — חושב אתה: אלה היו חייגו — לא! אבל גם זה היה, וביום ההוא ראיתי רק זה. את העבודה אחר הצ- הריים הקדמתי להפסיק יותר מן הרגיל, גם הן הפסיקו. הלכתי ונפתי אל מטיי שבאוהל. עשתי ציקים — ולא ישנתי. שכבי תי, בנעלי רובגדי, ועשנתי ציקים. היו ביניהם אחדים שפיתוהב להם, נתרוקן עולמי מתוכנו — כגוף מדמו. עמדו לפני שאלות פרימיטי- ביות, מאלה שמנהיגים אינם יודעים לענות עליהן, לו ראיתי איזה טעם במה שעבר עלינו — הייתי מאושר, אילו רעבתי עד הסוף ותוך כדי רעב הנפץ חצץ לכבישים עד סוף כל הדורות, — הייתי עומד, אבל גחיתה ה ציקים אלה, זה העול הנורא של הדברים הקטנים, החכתיים — הם שהרגוני.

אתה מבין: לפני האמנתי שאני הי בעולם של פאתוס, קוסמוסים, מזלות ביקיע. אקיתם ברחתי, ופתאום ראיתי, שהעולם עולם של קטנות הוא. לכך לא היתה לי תשובה: אם הערי לם הוא עולם של קטנות גועליות — למה דחיות אוחזו אם בוניא קרוב אני אל הנצח ממש כמו בקילומטר ה'12, אם פה וגם פה הי אני על לחם ומלח — אם כך, למה לא וינאו שאלתי: היכן הגשר בין העבודה המשפילה למען הלחם ובין האידיא- לים. בלי מליצות שאלתי: אולי במקום להיות קבצן מטונף מוטב להיות בורי גני מטונף?

ודומני, שהחלטתי או לעזוב, כדרך שהיו עושים בימים ההם. לקום בבר- קר וללכת. תריסר קילומטרים מאתנו עמדו ביים ספינות שהמליגו. החלטתי לעזוב, רעם ההחלטה — קמתי ויצאתי לעולם.

היתה ערבית של תקופת סתיו. לפני השקיעה, התבריא עמדו בתור ליד הברז והתרחצו. מגבות היו מוטלות על כתפיים. רגלים יחפות נצנצו מן הרטיבות. בגדים צחים היו מונחים

בהבילות על ארגו סמוך, הכרמל השעיר עמד בצל. וגם אהינו הטינו צללים ארוכים בתוך הבוקר. היה בוקר, אך הערבית של קיץ היתה. העליות והיין של קיץ היו, — ואני התהלכתי ועמי החלטתי.

יודע אתה: ערבית זו מזכירה לי את „ימים עוברים ימים חולפים. יופי הולך יופי בא“. לא ידענו אז של מי זה שרנו, עד מצולות הנפש שרנו. זה אחד ראה בכך את עודמו — ההולך והבא, ואני ראיתי את הא- חוה שלדי וינא. „ימים עוברים ימים חולפים“ והכרמל השעיר משחיר, המים מתנתזים. וההור קטן, בשביי לים, שנכבשו שרב ביים האוהלים וצריף האוכל, מהלכות חולצות-שלהג, ואר- בע בנותי צוחקות מאוהקן, ובי — המרה השחורה וההחלטת. ברי לי: מהר אני עוזב והולך! ... יופי הולך יופי בא“.

והרי לא עובתי! מדוע? כן... בארוחת-הערב הודיעו, כי אר- כע הבחורות החודשות הכינו לנו הפ- תעה, — נעלה לחירשת הזיתים. במהר- מה גדולה עלינו, לא שמהרגו, אלא שלא היה כל סדר. היום — המומה זו בלבד יש בה כדי להרוס את הערב, היו שעלו מיד. ישבו בחורשה במקום שישבו, רבצו בעגולים ראש על בטן, ראש על בטן, ושרו. והיו שטיי- לו וערו בדרכי עקיפין, ורבים אחרו לעלות. גם אני אחרתי.

לאט-לאט התרכזו סביב גורן-הש- רים, ישבו, נסמכו אל העצים הישיר שים ונבטנו לתוך החושך. לא היה ליל ירח, החשכה היתה ענה. והחב- ריא נתכנסו ונתכוצו.

שרו, גם אני נהמתי. עצמתי עיני וראיתי: ים קודח מתחת לשמש עב- קית ופס אבורי של זהב שפין עלי. ראיתי ספינות זרות, ראיתי פינה בת- צר, מתחת לעץ ענקי, פינה שלא ידעה קרן-אור, שכולה סוד ירוק, ואת מקטרתו של אבא ראיתי ואת ברכיו — מול שדות מעריבים.

„ימים עוברים, ימים חולפים יופי הולך, יופי בא. ואני צופה ומצפה ואינני יודע למה ואני צופה ומצפה... פתאום נדלק מעלינו, מעל אחד העצים, פנס-כיס קטן, נדלק והחך מגשש על פני מעלה הזיתים, ההרה. פנס-שדה נדלק מולו והבליח אדיר כות-עממות.

עקבנו אחרי פנס-הכיס, דבר לא ראינו. כן, הגה ראינו: מדרדור ההר, מרחוק גלשו ובאו הדמיות. הן חס- לו מרחוק, ועתה קפצו בין סלע לסל- לע והפשו את הדרך אלינו. חשנו רק בדמויות האפלות. אני חשתי בנשימ- תן הנרגשת יתחמה ובמגע רגליהן היחפות על בשרי, כאילו הייתי סלע. „הא הוי“ — קראה אחת מהן, — היכן אתם? (היום היה דבר כזה הורס את כל הערב. מה זה אי הסדר, אינן יודעות את מקומן? איך מחנה? גים כך? וכי וכו') אך אז — רעד עבר בנו.

נערות גולשות בלילה במדרון הכרמל וצועקות במבוכה אמיתית ובג- רון מכווץ באמת מפני שהן רוצות כאמת להגיע: „הא הוי—היכן אתם? אתם? ולפני שענינו קלטן אורו של הפנס. רגל הבתיקה, שער נצנץ — והן הרי פיעו, ספק סדון, ספק מסך, מאחוריו נחבאו לרגע — והוא נפל. רגע אחד נצבו לפנינו נבוכות. הן היו לבושות כילות שקופות-מעט, לבנות ודקות על גופן הערוב. מישהו החל להרטיט את

הבאנני, והן החלו לרקוד. והן רקדו: הבאנני ניגן רע אבל הר- בה ובקצב וללא לאית. שירים אטיים ומהירים, גועזים ומלאי תמהון, עצר ביים ועליונים. נגן גם את „ימים חול- פים“.

הן לא ידעו לרקוד. הן מעולם לא רקדו, אבל הן רקדו עתה. פנסי- הכיס האירו בקשי. צלליהן רקדו מא- חוריהן ביהר אטיות, ביתר הלום ועצבות. פנס-הכיס האיר בקשי, יכול אתה לבוא ולהניח אגרוף קר: „התרגשות מינית“, ואני אומר כך: סכל! ואם גם התרגשות מינית? יש נהיינו מעינות של טוהר, והם נוב- עים, רק גע בהם.

הן, כזונתן, לבן ההולם אל רצוננו הטוב, אל תיוכנו, אל עינינו היו טהר רים. ישנו חוס דק המבדיל בין טמא לטהר, אמה יודע... אינני זוכר, מה היה תוכן ריקודן, אינני זוכר, איך סבו מעגליהן, אך זוכר אני איך נתעליתי. הן עשו את הכל נעלה, והביאו גם לי את הניצור צות הנעלים שבכל דבר, עולם של קטנות? לא, עולם נעלה כבול וחנוק בתוך הקטנות, בתוך טפשותם של מצב-רוחניקים. חשתי בהן שהאדם הוא טהור, שהאבה, הלידה, המלחמה ללחם, ההתרגשות למגע בשרים, האוממלות שלנו, היותנו קטנים, היר- תנו, בכלל, אנו — נעלים, לא, לא נעלים. אנו — אנו, זכות החיים של החיים... קטה לי לחאר לך דבר זה. להסבירו

אם כי רואה אתה, מה חזק בי ההד- עד היום, ודאי, לא כולם הרגישו כך. אני כן, ייתכן, שבי זה היה בטוע, ואולי, שוב: מצב רוח, מילנכוליה של בחור צעיר, נטסימנטליות... אולי אך מאושר הייתי. אהבתי אותך, אהב- תי את החבריא, את חיינה, את הכל- את המרחק שביני ובין הספינות העומ- דות ביים את עצמי.

גם בדרך חזרה לא היה סדר. היו שירדו מיד, היו שבשאריו שם ושרו, פנס-הכיס היה תלוי עדיין, עם חב- חור שהחזיק בו על העץ ותיעתע תענועני-שוא. אני ירדתי, אובע בנוי תי לא ירדו. הן חזרו אל בין הסלעים להתלבש. חזרתי לחדר האוכל ונשענתי אל פתחו. בפנים ישבו החבריא ושותחו, יודע אתה, גם שיחות לא היינו מארגנים אז. התאספו כמה חברה, הפסיקו לשיר, החל אחד אומר מה שבלבו, נענה לו השני, דיבר השלישי, זה יוצא וזה בא. המעגל מצטמד. אין „רשות-דיבר“, כי הרשות והזכות הן ענין של לב — מדברים, דא מרכז, לא פרוטוקול, לא עניינים והצבעות. דיברו, ובכן, ישבו, החבריא בפנים ודיברו. תחילה לא הבינותי על מה אך משקם ליבוב, (אינך מכיר אותו, הוא עוב מזמן, עוד בימים ההם) משקם ליבוב ודיבר נרגש הבינותי והקשבתי.

הוא דיבר נגדן, נגד מי שהציע לקבלן לתוכנו. טען שחיהן אינם בש- לים, אינם מבוגרים כל צרכם. עליהן לנסוע עוד, לגדוד בדרכים, להכיר את הנעשה בארץ, בקבוצות, ובכבי- שים — ותעיקר: תחילה נתגבש אנו יותר, נבנה את חיינו, נזכך את ער- תנו ואת הרגשת ייעודה, מליצות, מליצות ומליצות. מעודי לא אהבתי, הוא היה משאיר אותנו תמיד בעולם של מצבירות, אצלנו דיברו או על ילדים, באינו עדה סמוכה נולדו יל- דים והוא היה מלא היסוה. „כך פור- טים את יעודי החברה? כך נכנסים לעולם של ועיר-בורגנות, זוהי הש- תעבודתנו לביאולוגיה“.

הוא שונא את ריקודן, אמר שהת- פעלותנו היא תיבוקית, שוה ייסחפנו... אינני זוכר בדיוק, לא אהבתי, אבל ידעתי שהוא מדבר נגדן, ורציתי שתהינה בתוך משפחתנו.

לא זזתי ממקומי אצל הפתח והת- הלתי לדבר, קיני היה טורח. אינני זוכר מה אמרתי בדיוק, ואינני זוכר מה הרגשתי כדיוק, לא כל מה שהר- גשתי אמרתי, וייתכן שהרבה ממה שנרמז לי שאמרתי — רק רצייתי לומר, ויתכן שהם הבינו אחרת, ואני רצייתי אחרת. ייתכן שבכלל לא היתה לזה השפעה, וכל הזכרון הזה אינו אלא הרדורים ודברים שהצטברו לאט לאט במשך השנים. וכי מה זה חשוב... בימים ההם היו חיינו מונחים על כפות המאזנים. היה כאן המעבר מע- קרות לחיים, מפאתוס — לעמל ול- ממש, לחיוב הממש — ואיתי בהן, עבריי.

ידעתי, פשוט, שעלינו למצוא את הדרך לחיים משיים, לעבודה של ממש, לחיוב הממש — ואיתי בהן, במבלתן בתוכנו, נסילוקו של ליבוב— ראיתי בהם את המעבר.

דומני, שחשתי אז הן את הצפון בנו, את כל מה שנפתח אחר-כך בצורת שדות ונפרים.

ידעתי שליבוב יעובנו, הוא ימשיך לחלום על ספנות זרות כמו שח- למנו כולנו, יזדקן, ימשיך לבלבל ראשו של נערות צעירות בפאתוס הגבוה שלו, יבהילן ויחנכן בסיפורים נרגשים על חלומותיו, ימשכן מן הזויים ואת כל הפתיות שבעולם יכסה בפרוכת של אצילות-ירות.

ואנחנו נלמד לגחון אל האדמה, להרים רגב שחור, לעסות בין אצב- עותינו ולחוש בו את החיים. נלמד לאהוב את חיינו ואת קטנותם, את תשוקת החיים שבכם.

אינני יודע, אם כך בדיוק אמרתי— הרי עליכם ודאי שלא ידעתי אז — ואת היתה הדיסה מהרגשתי ודברי. עלינו לקבלן למשפחתנו, לקחתן לנשים לנו, — עלינו להוליד ילדים, כי מה? הרי לכל יש גבול, גם ליופי.

יש מקום שהחיים חדדים להיות יפים ומתחילים להיות חיים, יש מקום שבו האהבה, החעבוגים, מיוזג-הנשות ואצילות-היחסים — וכל-כל זה — מברחים להיפך לילד חי, יש מקום, שבו צריך לשכוח את הכביש ולעלות במשעולי הר או ללכת אל המרחקים הגדולים, התזורים חלילה, של התלם המשעמם.

משעמם? הבט עלי: אם מסוגל אני להתרגש כך, פמש עד כדי בושח, אחרי עשרים שנה במשק, אם מסוגל אני להעלות פתאום מחוכי לאחר שתיקה ארוכה כל כך, מהשבות כא- לה, ואפילו מליים כאלה, הגיניות ונערותיות — הרי יש בזה משהו, סימן, שמשוה במשעמם, הזה אינו משעמם, משהו באפור הזה אינו אפור.

והרי החלטתי לעזוב. הרי גמרתי שאם כבר „אפור וקטן“ — מוטב בוניא. הרי אמרתי, שהיכל לנצח יהיה פשוט, ורע וקבצני, היכל, איך קת הדבר שחרשתי עשרים שנה רצופות ארתם השדות בלי שהלכתי לוינא? נו, מה שספרתי לך, „מעכר-שמ- עבר“, אינני רוצה לומר שסחבתי את כל הקיבוץ אחרי, זה לא נכון. התגלגלנו עוד אלפי פעמים, ועוד היה אלפי פעמים רע, וגם רע מאוד — ויש לבבות בוכים עד היום, אבל — אל תולזל בחייך ובמה שעובר עלי- הם — מבין, תכשית? ואל תחשוב שהכל פראוזה, כי מה הוא, סוף סוף, רכושך הגדול תוך מהם?